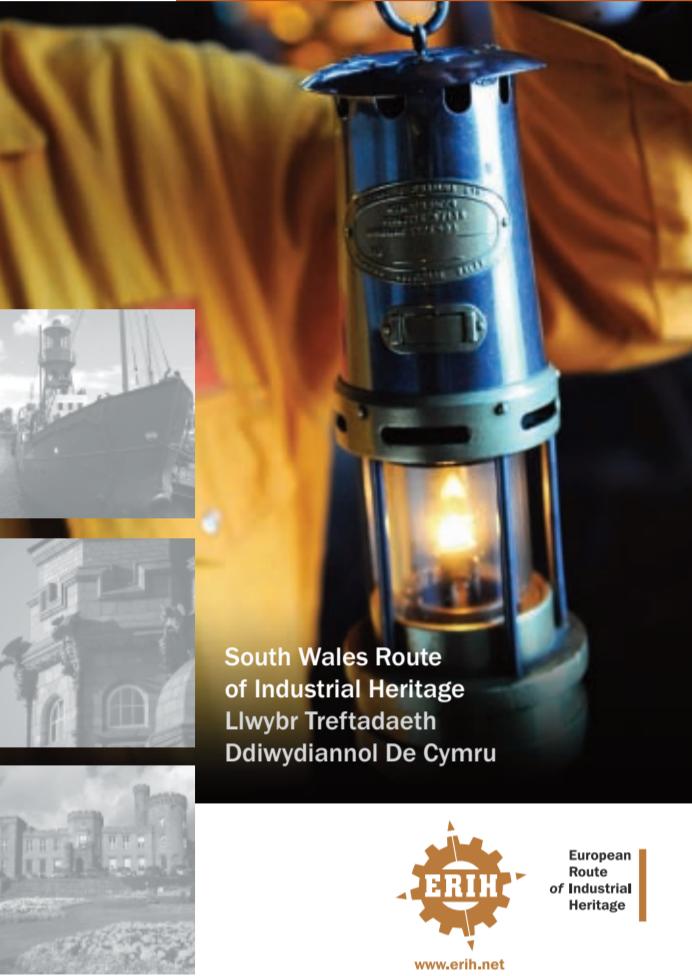

Valleys that Changed the World

Cymoedd a Newidiodd y Byd

South Wales Route of Industrial Heritage
Llwybr Treftadaeth
Ddiwydiannol De Cymru

European
Route
of Industrial
Heritage

www.erih.net

Making the most of your visit

The South Wales Route provides a great basis for an interesting day trip or a longer stay. Why not visit a few attractions in the same area, or maybe create your own themed trail visiting those sites which interest you most? Many of the attractions on the route are located on footpaths and cycleways and are great places from which to explore the attractive countryside.

The Visit Wales website will help you to plan your visit with suggestions about where to stay and special events throughout the region.

For further information, please use the following website links:
www.visitblaenavon.co.uk/tvtcw
www.visitwales.com
[www.sustrans.org.uk/ncn/map \(National Cycle Network\)](http://www.sustrans.org.uk/ncn/map)
[www.traveline-cymru.info \(Public Transport Wales\)](http://www.traveline-cymru.info)

Gwneud yn fawr o'ch ymwelliad

Mae Llwybr De Cymru'n lle gwych i seilio eich gweithgareddau ar daith undidd ddiidorau neu ar ymwelliad hirach na hynny. Beth am ymwellid â nifer o atyniadau yn yr ardal, neu effalai greu eich llwybr thema eich hun i ymwellid â'r safleoedd hynny sydd o'r diidordeb mwyaf i chi? Mae nifer o'r atyniadau ar y llwybr i'w cael ar ymwbau troed a llwybrau beicio ac yn fannau gwych i'w defnyddio i archwilio'r ardal wledig deniadol.

Bydd gwefan Croeso Cymru'n eich helpu i gynllunio eich gweithgareddau ynglyn â lle i aras, a gweithgareddau arbennig ledled y rhanbarth.

I gael rhagor o wybodaeth, dilynwch y dolenni at y gweffannau isod os gwelwch yn dda:
www.visitblaenavon.co.uk/tvtcw
www.visitwales.com
[www.sustrans.org.uk/ncn/map \(Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol\)](http://www.sustrans.org.uk/ncn/map)
[www.traveline-cymru.info \(Cludiant Cyhoeddus yng Nghymru\)](http://www.traveline-cymru.info)

Whilst every effort has been made to ensure accuracy in this brochure, TVTCTW can accept no liability whatsoever for any errors, inaccuracies or omissions, or for any matter in any way connected with or arising out of the publication of the information.

Images: © Crown Copyright (2015) Cadw, Welsh Government, Visit Wales, NMW and TCB

Gwaithpwyd pob ymdrech i sychau fod cynnws y llyfryn hwn yn gywir, ond ni i TVTCTW dderbyn unrhyw gyfrifoldeb am unrhyw wall, anghywirdeb neu hegoriad, neu am unrhyw fater sy'n gysylltiedig â chyhoeddur y wybodaeth hon, neu sy'n codi a ganlyniad i gyhoeddur y wybodaeth hon.

Lluniau: © Hawlfraint y Goron (2015) Cadw, Llywodraeth Cymru, Croeso Cymru, Amgueddfa Cymru a CBST

Wales, the First Industrial Nation

The Industrial Revolution of the late 18th and 19th centuries was largely fuelled by the minerals hidden beneath the hills of South Wales. Thousands of people from across rural Wales, the rest of Britain and further afield flocked to find work in the South Wales Valleys' great iron, steel, copper, tinplate and coal industries and the ports along the Severn Estuary.

A new society emerged where vast fortunes were made by a few powerful industrialists but where the rapidly expanding workforce endured hard work and poverty. South Wales changed dramatically from an agricultural to an industrial society. This gave rise to the development of workers' unity and the birth of chartism, trade unionism and the birth of the labour movement, which influenced the development of socialism around the world.

Times have changed. The coalfields are exhausted and the great furnaces have grown cold. Wales' world domination in heavy industry has gone forever. Though most of the scars have disappeared and the valleys have become green once more, that period of heroic industry and associated human endeavour can still be traced through the reminders left in the landscape.

This leaflet brings together sites across South Wales where you can discover more about the industries that made South Wales great, how the communities prospered, how the goods were transported and the ironmasters and workers lived. As you explore you are sure to meet local people who will welcome you and recount tales of their local industries and the special camaraderie that existed (and still exists) in South Wales.

Cymru, y Genedl Ddiwydiannol Gyntaf

Y mwynau oedd yn llechu dan fryniau De Cymru oedd y brif elfen a hybodd y Chwyldro Diwydiannol yn hanner olaf y 18fed ganrif a hanner cyntaf y 19eg. Heidiodd miloedd o bobl o bob ran o gefn gwlad Cymru, o weddill Prydain ac o wleddyd y tu hwnt i ganfod gwaith yn y diwydiannau mawr haearn, dur, copr, tunplat a glo yng Nghymoedd De Cymru ac yn y porthladdoedd ar hyd Aber yr Afon Hafren.

Datblygodd cymdeithas newydd lle daeth nifer fechan o ddiwydianwr pwerus yn hynod gyroethog, ond lle bu gweithlu a dyfod yn gyflym yn dioddef gwaith cased a thodi. Newidiodd De Cymru'n ddramatig o ardal amaethyddol i gymdeithas ddiwydiannol. O ganlyniad, datblygodd undod ymmsg y gweithwyr a ganwyd siartiaeth, undeubaeth lafur ac hefyd y mudiad llafur a dylanwadod a ddatblygiad sosialaeth ledled y byd.

Mae'r oes wedi newid. Gwagwyd y meysydd glo, oerodd y ffwrneisi mawrion. Mae uchafaeth Cymru ledled y byd yn y diwydiannau trwm wedi gorffen am byth. Er bod y mwyaf o'r creithiau wedi diflannu a'r cymoedd yn wyrrd unwaith eto, gallwch olrhain y cyfron hwnnw o ddiwydiant arwrol a'r ymdrech ddnol gysylltiedig drwy'r elfennau a adawyd ar ôl yn y tirlun.

Mae'r daflen hon yn tynnu ynghyd y safleoedd hynny ledled De Cymru lle gallwch ganfod rhagor am y diwydiannau hynny a wnaeth Dde Cymru'n enwog. Fe welbwyt sut y ffynnod y cymunedau, sut y cludwyd y nwyddau a sut roedd y meistri haearn a'r gweithwyr yn byw. Wrth i chi archwilio rydych yn siŵr o gwrdd â phobl leol fydd yn eich croesawu ac yn adrodd streaon wrthch am eu diwydiannau lleol a'r cyfeillgarwch arbennig oedd yn bodoli (ac sy'n dal i fodoli) yn Ne Cymru.

The European Route of Industrial Heritage (ERIH)

ERIH is Europe's most important network for the promotion of industrial heritage tourism.

The South Wales Route of Industrial Heritage has been designed to be incorporated within ERIH, a brand of quality which was established in 2000 and now links over 1000 sites throughout Europe, of which the most important are called 'Anchor Points'.

Europe led the Industrial Revolution and the great industrial centres of Europe have many experiences in common from their industrial past. The aim of ERIH is to encourage all the peoples of Europe to appreciate their shared European industrial heritage.

Llwybr Treftadaeth Ddiwydiannol Ewrop (ERIH)

ERIH yw'r rhwydwaith pwysicaf yn Ewrop ar gyfer hybu twristiaeth treftadaeth ddiwydiannol.

Cynlluniwyd Llwybr Treftadaeth Ddiwydiannol De Cymru i gael ei gynnwys yn Llwybr ERIH, sef brand o safon a sefydlwyd yn 2000 ac sydd erbyn hyn yn cyssylltu mwy na 1000 o safleoedd ledled Ewrop, yma'r pwysicaf ohonynt yn cael eu galw'n 'Mannau Angori'.

Ewrop oedd yn arwain y Chwyldro Diwydiannol ac mae gan ganolfannau diwydiannol mawr Ewrop lawer o brofiadau'n gyffredin o'u gorffenol diwydiannol. Nod Llwybr ERIH yw annog holl bobl Ewrop i werthfawrogi eu cyd-dreftadaeth ddiwydiannol Europeaidd.

Big Pit National Coal Museum, Blaenavon
Big Pit Amgueddfa Lloafol Cymru, Blaenavon

3-5 Key Attractions/Atyniadau Allweddol:

3 Blaenavon Ironworks Gwaith Haearn Blaenafon

In 1789, on a remote, windswept landscape, three entrepreneurs built what was then the most modern ironworks in the world. They chose this site because of the ready supply of high quality iron ore, coal and limestone. Today, the new displays help you to imagine the noise, heat and danger of working and living next to the huge furnaces and engines.

Yn 1789, ar dirlun anghysbell yn nannedd y gwynt, aeth tri dyn busnes ati i adeiladu'r hyd a oedd bryd hynny'n wath haearn mwyaf modern y byd. Dewiswyd y safle hwn oherwydd ei gyflenwad parod o fwyn haearn, glo a charreg galch o safon uchel. Heddlw, mae'r arddangosfeydd newydd yn helpu i ddychmygu'r sŵn, y gwers a'r perglod yw teulu oedd.

www.museumwales.ac.uk/bigpit
www.amgueddfacymru.ac.uk/bigpit

www.cadw.wales.gov.uk/dayout/blaenavonironworks

www.erih.net

2 Anchor Point
Man Angori

The National Waterfront Museum, Swansea
Amgueddfa Genedlaethol y Glannau, Abertawe

Situated on Swansea's historic waterfront, the museum successfully blends modern architecture, Victorian dockside buildings and state of the art technology. The museum tells the dramatic story of South Wales' outstanding and complex industrial and maritime history – which led to Wales being referred to as the 'First Industrial Nation'. Here, you can find out what life was like in those days of rapid industrialisation, take a virtual look inside homes and factories and learn about the great iron, steel, copper, tinplate and coal industries.

Ar lannau hanesyddol Abertawe saif yr amgueddfa hon sy'n llwyddo i gyfuno pensaerniaeth fodern, adeiladau'r doc o es Fictoria a'r dechnoleg diwydiannol. Mae'r amgueddfa'n ardrodd stori dramatig hanes diwydiannol a morwrol cymleth ac unigryw De Cymru – a arweiniodd bobl i gyfeirio at Gymru fel 'y Genedl Ddiwydiannol Gyntaf'. Yn y fan yma gallwch weld bywyd fel ag yr oedd yn y dyddiau hynny o ddiwydiannu cyflwm. Cewch olwg rhithwir ar y tu mewn i gartref a ffatriedd a dysgu a mwy diwydiannau mawr haearn, dur, copr, tunplat a glo.

www.museumwales.ac.uk/swansea
www.amgueddfacymru.ac.uk/abertawe

5 Pontypool Museum Amgueddfa Pont-y-pŵl

Set in the attractive stable block of Pontypool Park House, the former home of the Hanburys whose history was closely linked to the development of Pontypool. The story of the local community is presented and pride of place goes to a unique collection of tinplate decorated in the 'Japanese Style', for which Pontypool was famous.

Saf yr amgueddfa hon ym mloc stablau deniadol Tŷ Parc Pont-y-pŵl, cyn garref y teulu Hanbury yr oedd eu hanes wedi i gysylltu'n agos â datblygiad Pont-y-pŵl. Mae'n cyflwyno stori'r arddangosfeydd rhwngweithiol i ganfod pam roedd yr ardal yn lleoliad perffaith i'r diwydiant haearn ffywedd. Saif yr amgueddfa hon ym mloc stablau deniadol Tŷ Parc Pont-y-pŵl, cyn garref y teulu Hanbury yr oedd eu hanes wedi i gysylltu'n agos â datblygiad Pont-y-pŵl. Mae'n cyflwyno stori'r arddangosfeydd rhwngweithiol i ganfod pam roedd yr ardal yn lleoliad perffaith i'r diwydiant haearn ffywedd.

www.pontypoolmuseum.org.uk

